

ՍՈՍԻ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ
Արդ համալսարան

ԼՂՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԽՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ /ԶԱՆԱԶԿԱԾ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՓՈՐՁԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ/

2006 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը համաժողովրդական հանրաքվեով ընդունեց իր Սահմանադրությունը: Անկախության հռչակումից ու հանրաքվեի անցկացումից հետո դա հերթական իրավաբանական նշանակության և քաղաքական ինքնահաստատման քայլն էր Արցախի ժողովրդի համար: Համապատասխանելով ժողովրդավարական պետության չափանիշներին՝ Սահմանադրությունում հռչակվում են իշխանության տարանջատում, գաղափարախոսական բազմակարծություն, մարդու և քաղաքացու բնական և դրական իրավունքների սահմանում և երաշխավորում, սեփականության ձևերի բազմազանություն և այլ հիմնարար իրավունքներ ու ազատություններ: Մնում է միայն միջազգային ճանաչումը:

Հիմնարար բառեր. Սահմանադրություն, չճանաչված պետություն, սահմանադրաիրավական կարգավիճակ, անկախության հանրաքվե, միջազգային իրավունքի սկզբունքներ, ինքնիշխանություն, միջազգային իրավական ճանաչում:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունն ինքնիշխան, ժողովրդավարական, իրավական, սոցիալական հանրապետություն է¹:

Սահմանադրության 1-ին հոդվածը հռչակում է, որ հայ ժողովուրդը հիմնադրելով հայոց պետականությունը՝ նրա հիմնարար ու անփոփոխելի սահմանադրական բնութագրեր է հաստատում հանրապետությունը, ինքնիշխանությունը, ժողովրդավարական, սոցիալական ու իրավական պետությունը: Որպես սահմանադրական ամրագրում ունեցող հիմնարար սկզբունքներ՝ դրանք առավել ընդհանուր ու ելակետային են, որոշում են պետության կազմակերպման ու գործունեության մյուս սկզբունքները, ինչպես նաև պետության սոցիալական էությունը և առաքելությունը, պետության կազմակերպման ու գործունեության ելակետային, հիմնական հարցերը /գործառույթները, կառուցվածքը, լիազորությունները և այլն/²:

ԼՂՀ Սահմանադրության առաջին հոդվածն ավելի շատ նորմ-սկզբունք ու նորմ-նպատակ է, քան առկա իրողություն: Այն հռչակում ու կոչ է անում մեր երկրի ներկա ու ապագա սերունդներին՝ ղեկավարվել այդ

¹ Տես՝ ԼՂՀ Սահմանադրության 1-ին հոդված /ընդունվել է 2006թ. դեկտեմբերի 10-ին/

² Տես՝ ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ. Գ. Հարությունյանի և Ա. Վաղարշյանի ընդհանուր խմբագրությամբ, «Իրավունք» 2010թ. էջ 40.

սկզբունքով:

Համաժողովրդական հանրաքվեի միջոցով ընդունելով Սահմանադրությունը, որը համարվում է օրինականության ու ժողովրդավարության ամենից բարձր մակարդակը, Արցախի ժողովուրդը այդ կերպ իրականացրել է ինքնիշխան պետությանն հատուկ իր իրավունքը:

Դեռևս 1991թ. սեպտեմբերի 2-ին ժողովրդական պատգամավորների Լեռնային Ղարաբաղի մարզային եւ Շահումյանի շրջանային խորհուրդների համատեղ նստաշրջանը հռչակեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը /ԼՂՀ/՝ նախկին ԼՂԻՄ և Շահումյանի շրջանի սահմաններում: Ընդունվեց ԼՂՀ անկախության մասին հռչակագիրը /դեկլարացիա/: ԼՂՀ հռչակման մասին հռչակագրում շեշտված է, որ այն ընդունվել է «ազատության, անկախության, իրավահավասարության և բարիդրացիության ձգտումով, ղեկավարվելով քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական և մշակութային ոլորտների զարգացման խնդրում ամբողջ բնակչության շահերով, բնական և օրինական, միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան համարելով հայ ժողովրդի միասնության ձգտումը, որոշում է ընդունել ներկայիս Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի և սահմանակից Շահումյանի շրջանի սահմաններում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության (ԼՂՀ) հռչակման մասին հռչակագիրը»³:

Այդպիսով իրականացվեց մի իրավունք, որն արտացոլված էր այն ժամանակ գործող օրենսդրության մեջ, մասնավորապես 1990թ. ապրիլի 3-ի «ԽՍՀՄ կազմից միութենական հանրապետության դուրս գալու հետ կապված հարցերի որոշման կարգի մասին» ԽՍՀՄ օրենքում, որը նախատեսում էր ազգային ինքնավարություններին իրավունք տրամադրել ինքնուրույն կերպով որոշելու սեփական պետաիրավական կարգավիճակը ԽՍՀՄ կազմից միութենական հանրապետության դուրս գալու դեպքում⁴:

Դրան հաջորդեց անկախության հանրաքվեն՝ 1991 թ. դեկտեմբերի 10-ին, որին մասնակցեցին ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիների 82.2 տոկոսը, որի 99.89 տոկոսը հանդես է եկել Ադրբեջանից անկախանալու օգտին⁵: Իսկ այնուհետև՝ նույն թվականի դեկտեմբերի 28-ին, ԼՂՀ Գերագույն խորհուրդը ընդունեց «Հռչակագիր ԼՂՀ պետական անկախության մասին» իրավական ակտը: Դրանով օրենսդրորեն ամրագրվեցին ինչպես հանրաքվեի արդյունքները, այնպես էլ իրավական փաստաթղթերի հաջորդականությունը, որոնք ապահովում են քաղաքական կարգավիճակի ինքնուրույն որոշման ԼՂՀ ժողովրդի իրավունքը: Այսքանով հանդերձ, ՄԱԿ-ի անդամ պետություններից և ոչ մեկը չձանաչեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը որպես միջազգային իրավունքի լիարժեք սուբյեկտ:

³ Տես՝ «Հռչակագիր ԼՂՀ հռչակման մասին» բոլոր մակարդակների խորհուրդների պատգամավորների մասնակցությամբ՝ ժողովրդական պատգամավորների Լեռնային Ղարաբաղի մարզային և Շահումյանի շրջանային խորհուրդների համատեղ նստաշրջանի որոշումը՝ 1992թ. սեպտեմբերի 2:

⁴ Տես՝ ԼՂՀ Արտգործնախարարության պաշտոնական կայքէջը՝ <http://www.nkr.am/>

⁵ Տես՝ նույն տեղում:

Այս ամենին անմիջականորեն հաջորդած՝ իրեն հարկադրված պատերազմում հաղթելուց հետո, ԼՂՀ պետական-հասարակական համակարգն իր գործունեությունն ուղղեց երկիրը հետպատերազմյան վիճակից հանելու, տնտեսությունը զարգացնելու, ինչպես նաև սեփական օրենսդրական դաշտը ստեղծելու խնդիրների լուծմանը: Դրանում իր վիթխարի ներդրումն ունեցավ Հայաստանի Հանրապետությունը: Պետք է նշել, որ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը չճանաչված այն եզակի պետություններից է, որն ունի սերտ տնտեսական, քաղաքական, իրավական ու մշակութային կապ ինքնիշխան, ճանաչված, ինչպես նաև միջազգային իրավունքի լիարժեք սուբյեկտ հանդիսացող պետության հետ՝ ի դեմս Հայաստանի Հանրապետության: Չճանաչված երկրներից և ոչ մեկը չունի նմանատիպ ուժեղ գործընկեր ու հովանավոր երկիր, ինչպիսին ունի Արցախի Հանրապետությունը: Սա բացատրվում է նրանով, որ Հայաստանի Հանրապետության և Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդը կազմում են միևնույն՝ հայ ազգը, եւ Արցախը մշտապես եղել է Հայոց աշխարհի անբաժան երկրամասերից մեկը:

ՀՀ՝ ԼՂՀ գլխավոր գործընկերը, ձգտում է միավորվել եվրոպական հանրությանը, եւ այդ կապակցությամբ բարեփոխումներ է կատարում երկրի իրավական, քաղաքական, տնտեսական, կրթական, սոցիալական և հասարակական-քաղաքական կյանքի այլ ոլորտներում՝ եվրոպական չափանիշներին համապատասխանելու նպատակով: Ու քանի որ այդ բարեփոխումների մի մասը վերաբերում է օրենսդրական դաշտին, իսկ Լեռնային Ղարաբաղն իր նորմատիվ-իրավական ակտերը ընդունում է գրեթե նույն տեսքով, ինչ որ Հայաստանի Հանրապետությունը, կամ էլ ՀՀ օրենքը ԼՂՀ-ում կիրառման մասին օրենք ընդունելու միջոցով, ապա կարելի է ասել, որ ԼՂՀ իրավական դաշտը որակական տեսակետից առավել համապատասխանում է եվրոպական չափանիշներին, քան թե այլ չճանաչված երկրների օրենսդրությունները: Ավելին, ԼՂՀ դատական որոշումների հիմքում դատավորները հաճախ դնում են մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային հանրաճանաչ փաստաթղթերի դրույթները, հղում կատարում այդ ակտերին:

2006 թվականի դեկտեմբերի 10-ին համաժողովրդական քվեարկությամբ ընդունվեց ԼՂՀ Սահմանադրությունը /դեկտեմբերի 10-ը ԼՂՀ-ում նշվում է ոչ միայն որպես Սահմանադրության, այլև Մարդու իրավունքների միջազգային օր եւ Անկախության հանրաքվեի անցկացման օր/: Սահմանադրության ընդունման օգտին քվեարկել է 77279 մարդ, կամ քվեարկության մասնակիցների 98.58 տոկոսը, դեմ է քվեարկել 554 մարդ կամ քվեարկության մասնակիցների 0.7 տոկոսը⁶:

Սահմանադրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ԼՂՀ-ն, ըստ կառավարման ձևի իրենից ներկայացնում է կիսանախագահական հանրապետություն, ըստ տարածքային-քաղաքական կառուցվածքի՝ միատարր պետություն է, իսկ ըստ պետական ռեժիմի՝ ժողովրդավարական: Սահմանադրության նախաբանից ու սահմանադրական կարգի հի-

⁶ Տես՝ ԼՂՀ Դատախազության պաշտոնական կայքէջը՝ <http://www.genprocnr.am/2011-02-18-09-01-02>

մունքներին հաջորդում է Մարդու իրավունքների վերաբերյալ բաժինը, ապա՝ անդրադարձը պետական իշխանության թևերին: Սահմանադրությամբ նշվում է, որ մարդու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները ձանաչվում են որպես անօտարելի ու բարձրագույն արժեքներ, ազատության, արդարության և խաղաղության հիմք: ԼՂՀ-ում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին: Պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա⁷: Օրենսդրական հիերարխիայում /աստիճանակարգում/ Սահմանադրությունն ունի գերակա ուժ, մնացած նորմատիվ-իրավական ակտերը պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը, որի նորմերը գործում են անմիջականորեն:

Ներկա դրությամբ աշխարհում հաշվվում է մոտ երկու տասնյակից ավելի չձանաչված կամ մասնակի ձանաչված պետություն: Դրանց թվին են դասվում Աբխազիայի Հանրապետությունը, Հարավային Օսեթիայի Հանրապետությունը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը, Մերձդնեստրյան Մոլդովական Հանրապետությունը, Կոսովոյի Հանրապետությունը, Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետությունը, Վազիրիստանը, Տայվանը, Սոմալիլենդը, Տամիլ-Իլամը, Պունդիչենդը և այլն: Որոշ տեղեկատվական աղբյուրներ նույնիսկ տալիս են 60-ից ավելի նմանօրինակ տարածքների անուններ, որոնք ունեն պետության համար անհրաժեշտ տարրերը՝ տարածք, սահմաններ, բնակչություն, սակայն ունեն կախվածություն որևէ երկրից և իրենցից «քվազի» պետություն են ներկայացնում⁸:

Նշենք, որ այժմյան գոյություն ունեցող չձանաչված պետություններից ամենից հինը Թայվանն է /պաշտոնապես՝ Չինաստանի Հանրապետություն/, որի բաժանումը մայրցամաքային Չինաստանից տեղի է ունեցել 1949 թվականին: Թայվանը նաև չձանաչվածների մեջ տարածքով ու բնակչությամբ ամենից մեծն է իր 22.6 մլն բնակչությամբ: Սա թերևս բացառություն է կազմում չձանաչված երկրների ցանկում, քանի որ մնացած չձանաչված պետությունները տարածքով ու բնակչությամբ անհամեմատ փոքր են: Մեծությամբ հաջորդը Կոսովոյի Հանրապետությունն է իր 2 մլն բնակչությամբ: ՄՄՀ-ի բնակչությունը կազմում է 250 հազար մարդ, Հարավային Օսեթիայինը՝ 70 հազար մարդ, Աբխազիան՝ 250 հազար մարդ: Ընդ որում, պետք է հաշվի առնել, որ Աբխազիայի 250 հազար բնակչությունից 200 հազարը հանդիսանում են Ռուսաստանի քաղաքացիներ, Հարավային Օսեթիայի 70 հազարից՝ 50 հազարը, իսկ ՄՄՀ-ի 250 հազա-

⁷ Տես՝ ԼՂՀ Սահմանադրության 2, 3, 6 -րդ հոդվածները /ընդունվել է 2006թ. դեկտեմբերի 10-ին/

⁸ Այդ մասին առավել մանրամասն կարող եք ծանոթանալ հետևյալ կայքէջերում՝ http://www.spravo4niki.com/skolko.php?id=26&zavisimie_teritorij_mira, http://geo.koltyrin.ru/strany_mira_zavisimye.php

րից 100 հազարը նույնպես Ռուսաստանի քաղաքացիներ են⁹: 2010 թվականի դրությամբ ԼՂՀ բնակչությունը կազմում է 141.400 մարդ, տարածքը՝ 11.458 կմ²,¹⁰ իսկ բնակչության ճնշող մեծամասնությունը ազգությամբ հայերն են:

Չճանաչված պետությունների սահմանադրական և ընթացիկ օրենսդրության վրա մեծ ազդեցություն են թողել այնպիսի միջազգային-իրավական ակտեր, ինչպիսիք են ՄԱԿ-ի Կանոնադրությունը, 1948թ. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին 1950թ. կոնվենցիան, 1966թ. Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը, 1966թ. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը, 1978թ. Հելսինկյան եզրափակիչ ակտը և այլ միջազգային-իրավական ակտեր, որոնք ունեն առաջնահերթ նշանակություն ժողովրդավարական-իրավական պետության կայացման և զարգացման համար:

Չճանաչված երկրների Սահմանադրությունների սահմանադրական կարգի հիմունքներում սահմանվում են միջազգային հանրությանը հայտնի այնպիսի սկզբունքներ, ինչպիսիք են պետությունը ժողովրդավարական հռչակելը, մարդուն հասարակության և պետության մեջ բարձրագույն արժեք դիտելը և նրա հիմնական իրավունքների ու ազատությունների սահմանադրական ամրագրումը, ժողովրդաիշխանությունը, իշխանությունների տարանջատման սկզբունքն, իրավական պետության ձգտումը, պետական կյանքի բոլոր ոլորտներում օրենքի գերակայությունը, սեփականության ձևերի բազմազանությունը, քաղաքական բազմակարծությունը /պլյուրալիզմ/, պետական իշխանության սոցիալական ուղղվածությունը, պետության աշխարհիկ բնույթը:

Չճանաչված երկրների Սահմանադրությունների մեծ մասը ամրագրում է պետության ինքնիշխանությունը և ժողովուրդը հռչակում որպես իշխանության միակ աղբյուր /ԼՂՀ Սահմանադրության 3-րդ, Կոստովոյի՝ 2-րդ, ՄՄՀ-ի՝ 1-ին հոդված, Աբխազիայի՝ 2-րդ, Հարավային Օսեթիայի՝ 1-ին հոդվածները և այլն/: Նրանք առանձնահատուկ են նշում իրենց ինքնիշխանության մասին, քանի որ այդ ժողովուրդների մեծ մասը նախկինում չունեին իրենց սեփական անկախ ինքնիշխան պետությունը:

Ճանաչում չունեցող պետություններից շատերը Հիմնական օրենքում արտաքին քաղաքականությունների հարաբերությունների ոլորտում նույնպես հռչակում են պետական ինքնիշխանության սկզբունքը: Հիշատակված երկրների Սահմանադրություններում ուղղակի կամ անուղղակի կերպով ընդգծվում է, որ նրանք հանդիսանում են միջազգային իրավուն-

⁹Տես՝ <http://www.politex.info/content/view/413/> А.Г.Большаков. Непризнаваемые государства постсоветского пространства в системе российских национальных интересов.

¹⁰Տես՝ Վիքիպեդիայի՝ ազատ հանրագիտարանից՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն (Արցախ) [http://hy.wikipedia.org/wiki/Լեռնային_Ղարաբաղի_Հանրապետություն_\(Արցախ\)](http://hy.wikipedia.org/wiki/Լեռնային_Ղարաբաղի_Հանրապետություն_(Արցախ))

քի լիարժեք սուբյեկտ և նրանց արտաքին քաղաքականությունը կառուցված է պետությունների ինքնիշխան հավասարության, ուժի կամ ուժի սպառնալիքի չկիրառման, սահմանների անխախտելիության, միջազգային վեճերի խաղաղ լուծման, այլ պետությունների ներքին գործերին չմիջամտելու, պետության տարածքային ամբողջականության, ինչպես նաև միջազգային իրավունքի այլ հանրաճանաչ սկզբունքների ու նորմերի հիման վրա: /Այս դրույթը առաջնային է նաև ԱՊՀ երկրների Սահմանադրություններում/¹¹: Այսպես, համաձայն Աբխազիայի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի, «Աբխազիայի Հանրապետությունը միջազգային իրավունքի սուբյեկտ է, պայմանագրային հարաբերությունների մեջ է մտնում այլ պետությունների հետ»:

Գրեթե բոլոր չճանաչված երկրների սահմանադրություններն ամրագրում են իրենց պետության սոցիալական բնույթը: Դա նշանակում է, որ Սահմանադրությունը պետությանը պարտավորեցնում է ապահովել սոցիալական արդարությունը և երկրի բնակչության բարեկեցությունը, ինչպես նաև իրականացնել այնպիսի սոցիալական քաղաքականություն, որն ուղղված է մարդու սոցիալական պաշտպանվածությանը: Նշված երկրների Սահմանադրությունները պետության բյուջեից սոցիալական աջակցություն են նախատեսում ծերության, հիվանդության կամ գործունակության կորստի, կերակրողին կորցնելու և այլ դեպքերում:

Ինչպես աշխարհի գրեթե բոլոր երկրների, այնպես էլ չճանաչված երկրների Սահմանադրությունները հռչակում են սեփականության բոլոր ձևերի հավասար պաշտպանություն: Նրանք ամրագրում են սեփականության բոլոր տեսակների և ձևերի իրավահավասարությունը, երաշխավորում են դրանց հավասար պաշտպանությունը և զարգացման միատեսակ պայմանները: Սահմանադրությամբ արգելվում են սեփականության բռնագրավումը, բացառությամբ դրա՝ անօրեն ձեռք բերելու և միայն դատարանի որոշման հիման վրա կայացող դեպքերի: Դրա հետ մեկտեղ մարդու և քաղաքացու իրավունքներին և ազատություններին վերաբերող բաժնում մի շարք սահմանադրություններ սեփականության իրավունքի երաշխավորման հետ մեկտեղ օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում թույլատրում են սեփականության օտարումը պետական կարիքների համար՝ դրան համարժեք փոխհատուցման պայմանով: Այսպես, ԼՂՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 3 և 4-րդ կետերը սահմանում են. «Սեփականությունից կարող է զրկել միայն դատարանը՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում: Սեփականության օտարումը հասարակության և պետության կարիքների համար կարող է կատարվել միայն բացառիկ դեպքերում՝ օրենքով սահմանված կարգով, նախնական համարժեք

¹¹ ԱՊՀ երկրների սահմանադրական իրավունքի մասին առավել մանրամասն կարող եք ծանոթանալ - Конституционное право зарубежных стран. Под общей редакцией М. В. Баглая, Ю. И. Лейбо, Л. М. Энтина, Учебник для ВУЗов, 2-е издание. Издательство НОРМА Москва, 2006 стр. 828:

փոխհատուցմամբ»:

Մի շարք երկրներում սահմանադրական մակարդակով հռչակում են գաղափարախոսական բազմակարծությունն ու բազմակուսակցականությունը, ինչպես նաև պետական որևէ գաղափարախոսության արգելքը:

Ըստ կառավարման ձևի, չճանաչված երկրների մեծ մասը /կարելի է նույնիսկ ասել գրեթե բոլորն/ իրենցից նախագահական կամ կիսանախագահական հանրապետություններ են ներկայացնում: Սա հավանաբար բացատրվում է նրանով, որ անցումային փուլում գտնվող երկրների համար, որոնցից շատերը առաջին անգամն են իրենց անկախ պետականությունը ստեղծում, գտնվում են տնտեսական եւ ռազմա-քաղաքական դժվար պայմաններում, եւ պահանջվում է գործող, ազդեցիկ ու հեղինակավոր նախագահական իշխանություն: Այդ կապակցությամբ սահմանադրությունները նախագահին իշխանության բոլոր թևերում օժտում են բավականին լայն լիազորություններով:

Այն, որ Սահմանադրությունը երկրի իրավական-քաղաքական փաստաթուղթ լինելուց բացի իրենից ներկայացնում է նաև պատմական փաստաթուղթ, ևս մեկ անգամ հաստատում է այն իրողությունը, որ յուրաքանչյուր երկրի Սահմանադրությունում նշմարվում է իր պատմության արտացոլանքը: Այսպես, Կոսովոյի Սահմանադրությունը պարբերաբար անդրադառնում է մունիցիպալ իշխանությունների, ազգային փոքրամասնությունների շահերի պաշտպանության ու գենդերային հավասարության խնդիրներին: Համաձայն Աբխազիայի Հանրապետության Սահմանադրության, այդ երկրի նախագահի թեկնածուն պետք է անպայման լինի աբխազ ազգի ներկայացուցիչ: Աբխազիայի և Հարավային Օսեթիայի Սահմանադրություններն իրար շատ նման են նաև այն պատճառով, որ երկուսն էլ անկախացել են միևնույն երկրից՝ Վրաստանից:

Հետխորհրդային տարածքի չճանաչված պետությունները զարգացման ժամանակակից փուլում հանդիսանում են տարածաշրջանային և միջազգային քաղաքականության ինքնուրույն խաղացողներ: Նրանց ազդեցությունը համաշխարհային քաղաքականության վրա զգալի է, եթե հաշվի առնենք նրանց մշտական համագործակցությունը մի շարք պետությունների, միջազգային հանրության հետ:

Չճանաչված պետությունների ի հայտ գալը համընկել է համաշխարհայնացման /գլոբալիզացիա/ հիմնահարցերի շուրջ գիտական քննարկումների ակտիվացմանը: Բայց չճանաչված պետություններ գոյություն են ունեցել նաև ժամանակակից գլոբալիստական գաղափարների երևան գալուց շատ առաջ: Գլոբալիզացումը ընդամենը ստեղծել է լրացուցիչ հնարավորություններ չճանաչված երկրների երկարատև գոյության համար, որոնք համշխարհային քաղաքականության համար աստիճանաբար սովորական երևույթ են դառնում: Չճանաչված պետությունների համագործակցությունը որոշակի տարածքների, ազգային պետությունների, միջազգային հանրության վերազգային կառուցվածքների, միջազգային

կազմակերպությունների, չկայացած պետական կազմավորումների հետ հանդիսանում է ժամանակակից աշխարհում նրանց գոյության գլխավոր ռեսուրսը: Շատ պետություններ իրենց կայացման շրջանում ճանաչում չունեին, եւ այդ ժամանակահատվածը երբեմն երկար տասնամյակներ էր տևում: Միջազգային իրավունքի համակարգում ազգերի ինքնորոշման սկզբունքի և տարածքային ամբողջականության սկզբունքի հակասությունը մշտապես հնարավորություն է ստեղծում նոր չճանաչված պետությունների ի հայտ գալուն:

Իսկ ինչ վերաբերում է կոնկրետ սահմանադրաիրավական կարգավիճակին, ասենք, որ գրեթե բոլոր չճանաչված երկրներն ունեն պետությանն անհրաժեշտ հիմնական բաղադրատարրերը՝ տարածք, բնակչություն, ինքնիշխանություն, իշխանության տարանջատում, Սահմանադրություն, պաշտպանական բանակ, ֆինանսավարկային ինքնուրույն քաղաքականություն: Նրանք հռչակում են մարդու և քաղաքացու մի շարք կարևոր, բնական և դրական իրավունքները, տնտեսական հարաբերություններ ունեն միջազգային իրավունքի սուբյեկտ հանդիսացող բազմաթիվ պետությունների հետ, և այլ էական քաղաքական ձեռքբերումներ, մնում է միայն իրավաբանական ճանաչումը, ինչը, վերջին հաշվով, պետության սուբյեկտիվ գնահատականն է մեկ այլ պետության նկատմամբ:

РЕЗЮМЕ

Соси Алексанян

**Конституционно-правовой статус НКР
/сравнительный анализ опытов
непризнанных государств/**

10 декабря 2006 г. Нагорно Карабахская Республика всенародным референдумом приняла свою Конституцию. После провозглашения независимости и проведения референдума это очередной шаг юридического значения и политического самоутверждения. Соответствуя стандартам демократического государства, в Конституции провозглашаются такие принципы как разделение властей, политический плюрализм, гарантия естественных и позитивных прав человека и гражданина, разновидности формы собственности и другие основные права и свободы. Остается только международное признание.

SUMMARY

Sosi Alexsanyan

**Constitutional and Legal Status of the NKR
/Comparative Experiences of Unrecognized States/**

On December 10, 2006 the Republic of Nagorno Karabakh adopted its Constitution by national referendum. After declaration of independence and referendum it was the next step of the legal significance and political self-affirmation. Corresponding standards of a democratic state the Constitution proclaimed such principles as separation of powers, political pluralism, the guarantee of the natural and positive human rights, varieties of forms of property and other fundamental rights and freedoms. It remains only to international recognition.